

Bu sayıda...

Geçen sayımızın, 1970'li yılların tarihsel 'mana ve ehemmiyetini' ele alan dosyası, "Kapanmamış parantez" başlığını taşıyordu. Sosyal ve politik teoride dönemin değerlendirilmesinin henüz tamamlanmadığını belirten bu başlık, aynı zamanda -bütün dosyalarımız gibi- bu dosyanın da tasarladığımız kapsamdan eksik kaldığını ima ediyordu. Elinizdeki sayıda, üç artçı yazıyla, kapanmayan parantezi genişletiyoruz.

70'lerin kapanmayan parantezine ilave olan yazılardan biri, aslında doğrudan bu döneme değinmeyen teorik katkıdır. Göze Orhon, bellek kavramının kendi deyişiyile "sosyalleşmesini", yani sosyal teorinin bir konusu ve aleti olmasını sağlayan Maurice Halbwachs'ın teorik mirasını gündeme getiriyor. Hatırlamanın "şimdi ki zamanın ortamının" bir etkeni olarak düşünülebilmesinde, 1925'te yazdığı başyapıtı İngilizceye ancak 1992'de çevrilen bu düşünürün katkısı önemli. Orhon, Halbwachs'ın kolektif bellekle ilgili sunduğu çerçeveyi, öznelerarası bir yaklaşımla doldurarak "hatırlama ediminin çoğul, dinamik ve toplumsal olarak açıklayıcı yönünü" geliştirmenin açacağı imkânları vurguluyor. İki makale ise doğrudan doğruya 70'li yılların olaylarıyla ilgili. Serhat Celâl Birdal'ınki, Badioucu anlamıyla 70'lerin *Olayı*'yla ilgili: O '70'leri, toplumsal-politik enerjinin kabından taşıdığı, olağan akışların bozulduğu, yerleşik düzenin her yönüyle sarsıldığı bir olağanüstü evre olarak düşünüyor. Bu döneme yaygın biçimde varsayıldığı gibi zahidane bir erteleme dönemi olarak değil, arzuların bastırılmayıp tersine pıtrak verdiği bir 'arzu zamanı' olarak bakmaktan yana. 70'ler, Deleuze ve Guattari'nin kavramsal edevatıyla, arzu akışlarının yeryurtlarından taşıp verimli karşılaşmalara 'uğradıkları' bir dönemdir Birdal'a göre. Bu nedenle, dönemin büyük toplumsal hareketliliğini, çıkartlardan çok arzuların güdüleyiciliği ile anlayabileceğimizi ileri sürüyor. Canan Özcan, 70'lerin büyük hareketliliğinin özgül bir izleğine, Türkiye Komünist Partisi'nin "Atı-

lım” stratejisinin onun DİSK’e nüfuz sürecindeki işleyişine bakıyor. 1920’de kurulan TKP’nin Türkiye’de bir tabana ve politik varlığa ancak bu Atılım döneminde sahip olduğuna dikkat çeken bazı yorumcular, bu nedenle partinin gerçek kuruluş tarihinin 1974 sayılması gerektiğini söylerler. 1974’te başlayan Atılım döneminde DİSK’te kazandığı güç, TKP’nin en önemli politik ‘kazanımı’ olmuştu. Canan Özcan TKP’nin DİSK’teki bu ‘güçlenme’ siyasetini incelerken, genel olarak Türkiye’de sol politikanın yordam ve gelenekleriyle, habitus’uyla ilgili dikkatlere de hitap ediyor.

Neoliberalizmin sosyal teoride, özellikle sol siyaset teorisinde epeydir bir maymuncuk kavram işlevi gördüğünü biliyoruz. Veya, Berna Yazıcı’nın tanımıyla “sihirli anahtar”... Yazıcı, zamanımızın sosyal teori literatürünün onsuz yapamadığı -kuşkusuz sebepsiz yere değil!- bu kavramın kullanımlarına eleştirel bir değerlendirme getiriyor. Neoliberalizm kavramının veya Yazıcı’nın yer yer başvurduğu ifadeyle *kurgusunun*, analitik gücünü ve sınırlarını tayin etmeye dönük bir tartışma öneriyor bu yazı. Bunun için de, neoliberalleşmeye somut bağlamlarda incelenecek bir olgu olarak yaklaşmayı öneriyor.

Zafer Yılmaz’ın yazısını tam da Yazıcı’nın işaret ettiği ihtiyacı gideren bir çalışma örneği olarak gösterebiliriz. Yılmaz, neoliberalizm ‘çağında’ yeni bir içerik ve işlev kazanan popülizmin, AKP iktidarının kurumlaştırdığı “devlet hayırseverliği” politikası koşullarında aldığı biçimi tartışıyor. Neoliberalizmin özgül bir görünümünü, bu kavramı enflasyonist bir kullanımla tağşiş etmeden inceleyen Yılmaz, hayırseverlik politikasını, “siyasal antropoloji ile sosyal politikanın siyasal analizini buluşturarak” analiz etmeyi deniyor. Hayırseverlik kavramının gerek İslâmi gerek modern cemaat-kurucu dinamiğini ele alan makalede, *Toplum ve Bilim*’deki yazılarda son yıllarda birçok farklı bağlamda başvurulduğunu görebileceğimiz *hediye* kavramından yardım alınması önemlidir: yardımın hediye olarak alınıp verilmesi, bir minnet ekonomisini işletiyor. Klientalizm kavramını yeniden tanımlamaya da çağırın, sosyal ve siyasi olduğu kadar bizzat artı-rant üreten bir ekonomidir bu. Yılmaz, bu sembolik ekonominin bir *çifte borç toplumunu* oluşturduğunu gösteriyor.

Güncel politik gündemle irtibatı daha güçlü bir makale, Ayşegül Kars Kaynar’ın Terörle Mücadele Kanunu’nu (TMK), uygulamasını ve “devlete karşı suçlar” konseptini tartışan makalesidir. Ergenekon, Balyoz ve KCK gibi çok sanıklı, çok uzun süren ve ‘şişkin’ iddianameli davalar, TMK’nın niteliğini ve siyasal etkinliğini ortaya koyuyor. Kars Kaynar, hukuki olmaktan çok siyasi bir analizle, bu kanunun kapsamının olağanüstü genişliğini, maddelerinin muğlaklığını, uygulanmasındaki ‘sistematik’ keyfiliği ve savunma haklarının sistematik gaspını mercek altına alıyor. Günümüz anayasal devletini, Marx’ın 19. yüzyıl ortası Prusya’sındaki yasal veya “kağıt üzerindeki” özgürlükler hakkındaki yorumlarıyla tartarak yapıyor bunu. Makalenin esas meselesi, TMK ve devlete karşı suçlar kavramının yarattığı siyasi özgürlük sorunudur.

Yine güncellikle, gündemle irtibatı güçlü bir sosyolojik analiz, Betül Baki’nin çalışmasıdır. Baki, Türkiye’de aktüalitenin sabiti haline gelmesine rağmen ne skan-

dalize edici bir politik duyarlılıkla ne bir akademik merakla karşılanan linç olaylarının bir analizini yapmaya çalışıyor. 1991-2011 arasındaki on yıllık dönemde kaydedilen linç eylemlerinin mekanizmalarını ve dinamiklerini sorgulayan yazar, öncelikle 1. Sayfa ve 3. Sayfalık linç vakalarını, kendi kategorizasyonu ile "adi" ve "siyasi" tetikleyici etmenlerden kaynaklanan vakaları ayırt ediyor. Bu analitik döküman, linçler konusunda politik, insanî ve akademik bir farkındalığın tetikleyici etmeni olması umulur.

Yine güncel politik bağlama teması olan bir başka çalışma, Yaşar Suveren'in "Sağcı veya muhafazakâr politikacıların sağ, sol ve ideoloji kavramlarına bakışları" ile ilgili yazısıdır. Nicel yanı da nitel yanı da güçlü bir alan araştırmasının bulgularına dayanan Suveren, hükümsüzleştiği varsayılan sol-sağ tasnif ve tavsifinin hâlâ iş gördüğünü gösteriyor. Dolayısıyla "antagonizmanın iptaline" dair hüsnüzan ve telkin de, hükümsüzdür. Suveren, sağcı/muhafazakâr politikacılarda solla ilgili olumsuz algı kalıplarının bereketini, genel olarak farklılıkları tanıma kapasitesi düşük bir politika anlayışının alâmeti olarak okuyor.

Türkiye'de siyasal düşünce tarihinin önemli araştırmacılarından İlker Aytürk'ün nihayet Türkçe bir makalesinin yayımlanmasına vasita olmak, *Toplum ve Bilim*'in bu sayısının övünçlerindenidir! Aytürk bu makalesinde Nihal Atsız'ın bir hicviyesi üzerinden Kemalizm ile Türkçü hareket arasındaki ilişki ve çelişkiyi tartışıyor. Türkçülerin Kemalizm algısı ve ona eleştirilerinin derli toplu bir değerlendirmesinin berisinde, esas soru, iki milliyetçi seçkin grubu arasındaki çelişkiyi nasıl yorumlamak gerektiği, kopuşun ve *farkın* nerede olduğudur. Makale, vukufu ve nüanslı yorumuyla, resmî ideoloji kavramına ve analizlerine yeni bir bakış açısı getiriyor.

Nacide Berber'in yazısı, çokça tartışılan bir 'buluşma' sorununu ele alıyor: Sınıf ve toplumsal cinsiyet. Feminizmin -şu 'bizim' 70'lerde!- "emekçi kadın" kavramı ayırımı üzerinden girdiğini söyleyebileceğimiz Türkiye'de, büyük şehirli (İstanbul), eğitilmiş, orta/üst orta sınıf yönetici kadınların kadınlığa, cinsiyet kimliğine, feminizme dair algıları, kadın hareketiyle ilişkileri nasıldır? Berber, Türkiye'nin hegemonek ideolojileri olarak saptadığı Kemalizm ve liberalizm etkisi altında olduğunu gözlemlediği bu seçkin kadın profilinin, söz konusu hegemonyayla ilgili kırılma noktalarından da dikkatini esirgemiyor. Feminist politikayla bu kadın profili arasındaki bağı güçlendirecek eklem yerleri ise, çalışma hayatının sorunsallaştırılması ve popüler kültürdür, yazara göre.

Bir başka elit 'örneklemiyle' meşgul olan bir yazı var elinizdeki sayıda: Özlem Altan-Olcay'ın, Ortadoğu'nun yönetici elitlerinin toplumlarına ve kendi konumlarına ilişkin algılarına ve söylemlerine bakan çalışması. Beyrut ve Kahire'nin bir seçkinler grubuyla yapılan görüşmelere dayanan çalışma, bu algı ve söylemde 1990 sonrası ana akım kalkınma söylemlerinin belirleyiciliğini tespit ediyor. Bu ortak zemin, aynı zamanda seçkinlerin kendi seçkinliklerini yeniden üretmelerine ve üstünlük-eşitsizlik ilişkilerini meşrulaştırmalarına vesile oluyor.

Dosyalar, dergilere 'sürelî kitap' karakteri kazandırıyor. "1970'ler: Kapanmayan Parantez" dosyası ile "Sınır" dosyasının yer alacağı sayılarımız arasında yer alan bu elinizdeki sayı, farklı alan ve temalardan 'derilmiş' haliyle, dergi kavramına sadıktır!

TANIL BORA